

447
ԿԱՐԴԱԼ

3650

ՀԱՍԿՆԱ

491.99-8

թ - 42

ՈՒՂՂԱԳՐԵԼ

ՔԵՐԱԿԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՄԱՆԿԱԳԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ

ԵՐ

ԾԱՂԿՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

— 2 Ղ/Ը —

1898

ՔՊԱԳՐ. Օ. ՄԱՅԹԻՆՍԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

11798

47

49199-8
10-492

1658

ՔԵՐԱԿԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

428
101-թ

ՄԱՆԿԱԳԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ

ԵՒ

ԾԱՂԿՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կարդալ, Հասկնալ, Ուղղագրել.

1002
8733

2002

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑ
ԵՆՈՎ ԹԵՅԵԱՆ

(Կարդալ նախ Ծրագիր-Ուղեցոյցը
գործիս վերջը):

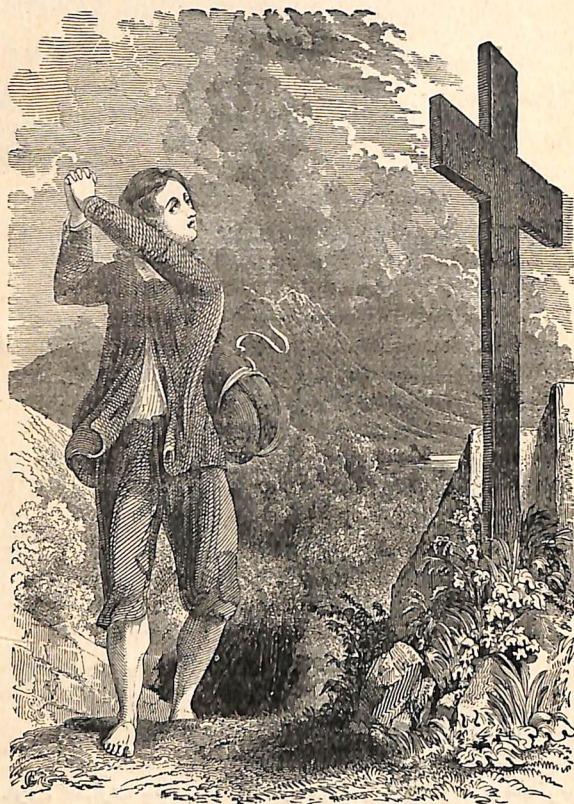
معارف نظارت جلیله سنک ۲۴ ربیع الاخر ۱۳۱۶ و ۳۰ آگستوس
۲۱۴ تاریخلی و ۴۶۵ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1898

0194 - 8/11/78

2010

Միս աւելի վեր

ՔԵՐԱԿԱՆ-ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ

ԵՒ

ԾԱՂԿՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԴԱՍ Ա.

Զեկոյց. — Կարդալ նախ ԵՐԱԳԻՐ-ՈՒՂԵՅՈՅՅԸ զործիս վերջը.
Զանցնիլ յաջորդ դասին մինչև որ նախորդ դասը կատարելապէս
սովորած չըլլան տղայք.

Բաղաձայնք		Զայնաւոր		ա	ա
պ	պ	պա	ապ	(պա-տիւ , ապ-շիւ	
զ	զ	զա	ազ	(զա-տիկ , ազ-նիւ	
խ	խ	խա	ախ	(խա-ղող , մար-ախ	
տ	տ	տա	ատ	(տա-կառ , ար-ատ	
մ	մ	մա	ամ	(մա-տանի , ամ-բողջ	
				1	2
				*	**

Դ Ա Ս Դ.

Բաղադրանք	Ձայնաւոր ւ, է, ի, օ					
{	ւ	ւա	փէ	ւի	փօ	
	փ	ափ	էւ	իփ	օւ	
{	ւ	աւ	թէ	աի	թօ	
	թ	աթ	էա	իթ	օա	
{	ղ	ղա	սէ	ղի	սօ	
	ս	աւ	էղ	իւ	օղ	
{	ժ	ժա	շէ	ժի	շօ	
	շ	աշ	էժ	իշ	օժ	
{	ճ	ճա	շէ	ճի	շօ	
	շ	աշ	էճ	իշ	օճ	
{	ք	քա	կէ	քի	կօ	
	կ	աւ	էք	իկ	օք	
{	ծ	ծա	ցէ	ծի	ցօ	
	ց	աց	էծ	ից	օծ	
		1	2	3	4	5 6

Դ Ա Ս Ե.

Բաղադրանք	Ձայնաւոր ա					
ւ փ	ւա	աւ	աւա			
ք կ	կա	աթ	կաթ			
ս զ	սա	ան	սան			
ժ շ	ժա	ամ	ժամ			
ա թ	թա	աց	թաց			
ճ չ	ճա	աշ	ճաշ			
ծ ց	ծա	առ	ծառ			
խ զ	խա	աչ	խաչ			
ֆ վ	վա	ախ	վախ			
ռ ր	ռա	ահ	ռահ			
աւ լ	լա	ար	լար			
	1	3	5	2	4	6

Դ Ա Ս Զ.

Բաղայայն		Ձայնաւոր	ա, է	
ւ	փ	ւփ	աւ	ւփ
ք	կ	քկ	էք	քկ
ւ	զ	ւզ	ազ	ւզ
չ	ժ	չժ	աժ	չժ
տ	թ	տթ	էթ	տթ
ճ	չ	ճչ	աչ	ճչ
ծ	ց	ծց	աք	ծց
խ	ղ	խղ	աղ	խղ
ֆ	վ	ֆվ	էվ	ֆվ
ռ	ր	ռր	էր	ռր
մ	լ	մլ	ալ	մլ
		նախ	վէս	սալ
		խէժ	մաւ	կէս
		7	8	9
		****	****	*****
		****	****	*****

Դ Ա Ս Է.

Բաղայայն		Ձայնաւոր	ա, է, ի, օ	
ւ	փ	փիղ	քօղ	չէն
ք	կ	սին	տօթ	սէզ
տ	թ	չիթ	լօռ	զէն
ճ	չ	լիճ	տօն	կին
ծ	ց			սաթ
ւ	զ			
չ	ժ	ծի բա նի		ֆի լի պէ
խ	ղ	մա չիկ		չա պիկ
ֆ	վ	մա տա նի		ժա մա նակ
ռ	ր			
մ	լ	ծա ղիկ		ֆօս ֆօր
		10	11	12
		13	14	

Դ Ա Ս Ը.

Բաղադրանք	Ձայնաւորք ա, է, ի, օ			
Փ Բ Ա	փակ	բարի	պահարան	
	փարա	բիբ	անպիտան	
	փափագ	բաղնիք	պակաս	
	բօթ	բիծ	բանալի	
Ք Գ Կ	քաղաք	գաղան	կառապան	
	քիթ	գիծ	կիր	
	քէշ	գէշ	կէտ	
	գարի	գինի	գօտի	
Թ Դ Մ	թագ	դաս	տաք	
	թիզ	դիր	տիկին	
	թէպէտ	դէզ	տէգ	
	դանակ	դիմակ	հանդէս	
	15	16	17	18 19

Դ Ա Ս Թ.

Բաղադրանք	Ձայնաւորք ա, է, ի, օ			
Կ Ճ Ծ	յած	ճախ	ծափ	
	յից	ճի	ծիծաղ	
	յօղ	ճօն	օծիչ	
	օձ	ձէթ	ձագար	
Հ Ղ Ճ	չար	ղահ	ճառ	
	չիք	ղիղ	ճիգ	
	չամիչ	ղաղաց	ճագար	
	քաջ	առաջ	բանջար	
Փ Բ Ա	փապար	արաբ	կապար	
	քարափ	անդին	զանգակ	
	թաթառ	դագաղ	դիտակ	
	20	21	22	23 24

Բաղաձայնի	Ձայնաւոր	Ե	Ո
Վ Բ Ա		Ե	Ո
Փ Բ Պ	ա է	Ի	Օ
	Ա Է	Ի	Օ
Ք Գ Կ			
Ք Գ Կ	(Է) Եղ Ե րաղ Ե լակ		
	Երամ Եղ նիկ Ե ղի շէ		
Թ Դ Ս			
Թ Դ Տ	(Է) Տեծ Գեա խե ցի		
	Ե րես Գե ղե ցիկ խե լա ցի		
Կ Ճ Ծ	Ա ԲԵԼ Գե ղամ Հե ղի նէ		
Յ Ձ Ծ			
Յ Ձ Ծ	(Է) ոչ ո գի ող նի		
Հ Ղ Ճ	ող բալ ոչ խար Ոս կե բե րան		
Ձ Ձ Ճ	(Ե) ո՞ղ Ող սան նա Ող րես տէս		
Ղ Ս			
Ձ Ս	(Ե) Գող խոտ սա լոր		
	սո խակ խա ղող Ե պիս կո պոս		
Ջ Ն Հ	Մով սէս Պօ ղոս Եր մո նէ		
Մ Ն Հ	25 26 27 28 29 30		

Բաղաձայն	Ձայնաւոր ժանրագէտ	ա	ե	է	ը	ի	ո	օ
Վ	»	էլեւագէտ	Ա	Ե	Է	Ը	Ի	Ո
Ք	Բ	Պ						
Ք	Գ	Կ						
Թ	Դ	Տ						
Թ	Դ	Տ						
Չ	Ս							
Չ	Ս							
Ժ	Հ							
Ժ	Շ							
Հ	Յ							
Հ	Թ							
Լ	Մ	Ն						
Լ	Մ	Ն						
Վ	Փ							
Վ	Փ							

Դ Ա Ս Ժ Բ.

Բաղադրանք			Լ (Լ), Լ Ե		
Վ	Բ	Ա	(=Է) հաւ	նաւ	ցաւ
Փ	Բ	Պ	դա տաւոր	աւա զան	հեռաւոր
Ք	Գ	Կ	հաւ	զօրաւոր	գաւաթ
Ք	Գ	Կ	դաւաթ	Ա. զաւնի	Ա. մաւնի
Թ	Գ	Ս	(Լ, Ե=Է) սե	ձե	թե
Թ	Գ	Ս	աւ	կե	պարգե
Հ	Զ	Ը	սեւորակ	թեւաւոր	աւնի
Չ	Չ	Ճ	Լեւոն	Ղեւոն	Սեւան
Գ	Ճ	Ժ	(Լ, Ե=Է) Լ	նաւ	ուէ
Յ	Չ	Ժ	եւրոպա	եւգիւնէ	եւփիմէ
Ղ	Ս		Պոլիս	Լոնտոն	Փարիզ
Ժ	Հ		Իսահակ	Անտոն	Կարապետ
Ժ	Շ		Ղազար	Քերով	Միսաք
Խ	Ղ		Նորայր	Վիչեն	Կոմիտաս
Խ	Ղ		Յակոբ	Լեւոն	Եղբայր
Հ	Յ		Ա. զաւնի	ձի հեծնալ	գիտէ
Հ	Յ		Ա. յաւաթ	հօրմէս	ընծայ առի

Դ Ա Ս Ժ Գ.

Բաղադրանք			Մանրագիր յայտարար աւէլը ին		
Վ	Բ	Ա	Գլխագիր	»	Ա. Ե. Ը. Ի. Ո. Օ.
Փ	Բ	Պ	ու		
Ք	Գ	Կ	շու	ուն	շուն
Ք	Գ	Կ	գու	ութ	գութ
Թ	Գ	Ս	տուն	սուր	նուշ
Թ	Գ	Ս	մեղու	ինչու	կատու
Գ	Ճ	Ժ	շութակ	շուշան	ծուղակ
Յ	Չ	Ժ	կանգուն	ծեւուկ	գանգուն
Հ	Զ	Ը	թագուհի	ընդունակ	հովուհի
Չ	Չ	Ճ	Յեւու	Մարութ	Համբարձում
Լ	Վ	Ֆ	ուս	ուսում	ուստի
Ի	Վ	Ֆ	ուղիղ	ուրիշ	ուսիճ
Լ	Ը	Ն	ուրագ	ուտեստ	ուղտապան
Լ	Ը	Ն	(=Է) նուագ	քուէ	շուառ
Լ	Ը	Ն	զուարթ	կալուած	հատուած
Խ	Ղ	Հ	Աստուած	բացուածք	այլուածք
Խ	Ղ	Հ	նուարդ	եղունդ	եղունարդ
Ղ	Ս	Ժ	Աստուած	բարիէ	ուարդար
Չ	Ս	Ժ	Մեր տունը	մեծէ	ընդարձակ

Դ Ա Ս Ժ Դ.

փ	բ	պ					
ֆ	բ	ղ	ա	ե	է	ը	ի
			Ա	Ե	Է	Ը	Ի
ք	դ	կ					
փ	գ	կ					
թ	դ	ա					
թ	դ	Տ	(էլ) թիւ	ար ծիւ	հո վիւ		
ց	ձ	Տ	ճիււղ	դիււան	հիււանդ		
ծ	Ձ	Ծ	բա նիւ	հա ցիւ	առ թիւ		
չ	Ղ	Ճ	թիււեր	ար ծիււեր	հո վիւք		
ջ	Ձ	Ճ	(էւ) իւղ	ճիւղ	հիւթ		
ւ	վ	Փ	ձիւն	սիւն	գիւտ		
ի	վ	Փ	իւր	իւ ըս վի	իւ զոտ		
լ	ր	ռ	եղ ջիւր	զե փիւռ	ա ուիւծ		
լ	ր	Ռ	զամ փիւղ	ա ըիւն	դիւ ըին		
չ	ս	Չ	ա ըիւր	բա ըու թիւն	պար զու թիւն		
ջ	Ս	Չ	Կո ըիւն	Ա կիւ լի նէ	Յա ըու թիւն		
թ	չ	Յ	(ս ֆրանս.)*	կիւլ	պիւլ	պիւլ	թիւ նէլ
թ	չ	Յ	Կիւ ըին	Իւս քիւպ	Հիւ կօ		
մ	ն		(*) Ի- ֆրանսերէն ա ձայնաւորին ձայնը				
Ս	ն		ունի օտար բառերու մէջ միայն :				

Դ Ա Ս Ժ Ե.

Ի Ր Ա Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Շաքարը անուշ է .
 Մեր շունչը տաք է .
 Արիւնը կարմիր է .
 Կաթը ճերմակ է .
 Եկեղեցին մեծ է .
 Ճամբան երկայն է :
 Ասեղը սուր է , կը ծակէ .
 Առիւծը ուժով է , կը յաղթէ :
 Կատուն ճիրաններ ունի .
 Կովը եղջիւրներ ունի :
 Մարդը երկու ոտքով կ'երթայ .
 Ձին չորս ոտքով կ'երթայ :
 Ոչխարը բուրդով ծածկուած է .
 Մենք հագուստով ծածկուած ենք :
 Ոչխարը , այծը , կովը կաթ կուտան :

պարոյկ , ստորակէտ
 երկար , միջակէտ
 չեչտ : վերջակէտ

1002
 5678

Դ Ա Ս Ժ Զ.

ոյ

(ոյ)	ոյժ	բոյս	գոյն	գոյլ
	յոյս	քոյր	լոյս	թոյն
	մակոյկ	դաշոյն	ողկոյզ	համբոյր
	աշխոյժ	ժամացոյց		վարագոյր
	Գեղանոյշ	Սիրանոյշ		Վեհանոյշ
(օ)	գոյ	ներքոյ		արտաքոյ
	երեկոյ	մեծարոյ		հանածոյ
	ժողովածոյ	հաւաքածոյ		բարեբարոյ
	Աստուծոյ	վասնորոյ		վերիվերոյ
(ոյ)	Աստուծոյն	մեծարոյդ		հաւաքածոյք
(օ)	խոյ	գոյական		չոյեւ
	հոյակապ	կոյուղի		խոյանալ

Դ Ա Ս Ժ Է.

Ի Ր Ա Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Թաշկինակը բամպակի թելերով շինուած է .
 Բամպակը բոյսի մը ծաղիկէն կը ձեւանայ .
 Բամպակով դերձան ու կերպասներ կը շինեն :
 Ածուխը սեւ է . ձիւնը ճերմակ է . կրակը
 կարմիր է . երկինքը կապոյտ է . խոտերն ու տե-
 րեւները կանաչ են :

Ջուրը , գինին , կաթը հեղուկ են , կը թա-
 փին : Փայտը , քարը , երկաթը հաստատուն են ,
 չեն թափիր :

Վարդը գեղեցիկ ծաղիկ մըն է , անուշ կը
 հոտի : Ապակին թափանցիկ է , մէջէն լոյս կ'անցնի :
 Փայտը դիմահար է , մէջէն լոյս չանցնիր :

Շունը և կատուն միս կ'ուտեն :

Ոչխարը ու կովը խոտ կ'ուտեն :

Ոչխարին միսովը կերակուր կ'եփենք ու կ'ու-
 տենք : Յորենին ալիւրովը հաց կը շինենք ու կ'ու-
 տենք :

Յորենը կենդանի է կամ թէ ոչխարը բոյս է :

— Ո՛չ , ի՛նչ մեծ սուտ . . . ցորենը բոյս է ,
 ոչխարը կենդանի է :

Դ Ա Ս Ժ Ը.

Ն Ա Յ Տ Ա Ռ Ե Ր

Լ , Ղ , Մ , Ն , Ր , Ռ

գլան ,	շղարշ ,	նման ,	կռուփ
ծրար ,	գլուխ ,	մղոն ,	բրածոյ
կրօնք ,	ծնօտ ,	բլուր ,	ձմեռ
խրատ ,	գնեւ ,	խմոր ,	խրախոյս
տիղմ ,	կարծր ,	անգղ ,	վեհանձն
սանտր ,	խառն ,	կաղմ ,	կոճղ

ժահր ,	աստղ ,	տասն ,	ռազմ
մեղր ,	ջերմ ,	օշինդր ,	սապատողն
ուրեմն ,	երբեմն ,	ուսումն ,	ծագումն

Բաղաձայնի ուրիշ բաղադրութիւնք

պսակ ,	խծուծ ,	վհատ ,	հզոր
փչել ,	քսան ,	մշուշ ,	վճիռ
զսպանակ ,	լարծուն ,	սրսկել ,	թրթռում
գրիչս ,	գրիչդ ,	գրիչն ,	գրիչք

Դ Ա Ս Ժ Թ .

ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ամեն առաւօտ անկողինէս կ'ենեմ ու դպրոց կուգամ :

Երբ երեկոյին դպրոցէն արձակուիմ , տուն կը դառնամ :

Տունը կը սիրեմ , որովհետեւ հոն հանգիստ կ'ընեմ իմ սիրելիներուս մէջ :

Դպրոցը կը սիրեմ , որովհետեւ հոն հանգիստ կ'ընեմ իմ ընկերներուս մէջ . նաեւ կ'ուսանիմ հոն :

Տան մէջ հայրս մեծ է . դպրոցին մէջ Ուսուցիչս կամ Վարժուհիս մեծ են :

Տան մէջ եղբայրներ ու քոյրեր իրարու ընկեր ենք , զիրար կը սիրենք :

Դպրոցին մէջ աշակերտներ իրարու ընկեր ենք , զիրար կը սիրենք :

Տուն և դպրոց , երկու սիրելի տեղեր ինձ համար :

Դ Ա Ս Ի .

Է ա , ի ա , ի ե , ի է , ի ո (երկբարբառներ)

է օ և է ո (սարբեր են)

սենեակ	որդեակ	առաքեալ
կեանք	լեարդ	նեարդ
ատեան	եղեամ	վայրկեան
պաշտօնեայ	գործունեայ	առժամեայ
դիւրակեաց	հայեացք	բարեացակամ
դիակ	միասին	քամէլիա
Բենիամին	Սուքիաս	Մատաթիա
Մարիամ	Գայիանէ	Յուստիանէ
դիեցում	Դանիէլ	Եզեկիէլ
միլիոն	երկիրիոն	տպագիոն
Սրապիոն	Մերկիրիոս	Իգնատիոս
Էօթէնի	Կէօթէ	Պէօտան
Գէորդ	Ռէթէոս	Թէոթորոս
Պէօլիւք-տէրէ	Բէօթահեա	Նէօֆլաթէլ
Մետէորայ	Կղէոպատրա	Նիւ-Եօրք

Դ Ա Ս Ի Ա .

ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Գ Ի Ր Ք

Գիրքը բարեկամ մըն է , լաւ , բարի բաներ
կը խօսի :

Բարի մարդ մըն է այն որ չինած է գիրքը .
անոր միջոցաւ կը խօսի օգտակար բաներ , կը սով-
րեցնէ շատ ու շատ :

Որոշած եմ սիրել գիրքերը և ունենալ շատ
գիրքեր :

Գիրքը մաքուր պահելը բարեկամի հետ լաւ
վարուիլ ըսել է :

Գիրքը գէշ գործածելը , զայն աղտոտել ու
պատռտելը , բարեկամի հետ գէշ վարուիլ ըսել է :

Կը վայլէ՞ գէշ վարուիլ բարեկամի հետ ,
պարտաւոր չեմ սիրել զայն :

Այս մտածումով ես գիրքիս հոգ կը տանիմ ,
մաքուր կը պահեմ զայն ու չեմ թողուր որ պատռի
կամ կորսուի :

Դ Ա Ս Ի Բ .

Ս , Ղ , Հ

(Է) սխալ ստախօս	սգալի սրատես	սրինգ սկրթուք
(Ը) զմելի զղեար	զլանալ զրկանք	զտարան զզուիլ
(Զ) չպար չփոթ	չլոր չուայլ	չտապ չշուկ
(Ը) ստակ սկիզբ սթափել սփոփանք	սկիհ ստոյգ սկսիլ ստեղնաշար	սպունգ սպասաւոր ստգտանք ստորերկրեայ
(Ը) զգեստ զբօսանք զգացում	զբաղում զգոյշ զկայ	զկեռ զգօն զբերան
(Ը) շտեմարան	շտոգանք	

Այբուբենի բուն անուանք եւ կարգ

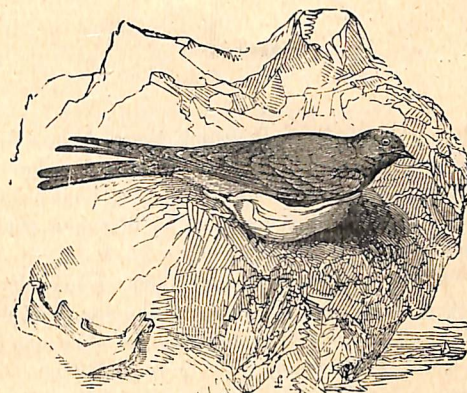
ա (այբ), բ (բէն), գ (գէմ), զ (զէն), է (էն),
 զ (զէն), է (է), ը (ըն), թ (թէ), ժ (ժէ),
 ի (իէ), լ (լէն), խ (խէ), ծ (ծէ), կ (կէն),
 հ (հէ), ձ (ձէ), ղ (ղէ), ճ (ճէ), ժ (ժէ),
 յ (յէ), ն (նէ), շ (շէ), ո (օն), չ (չէ),
 պ (պէ), ջ (ջէ), ռ (րէ), ս (սէ), վ (վէ),
 տ (տէ), ր (րէ), զ (զէ), լ (լէ), փ (փէ),
 ք (քէ), օ (օ), ֆ (ֆէ) : և (էլ) միացեալ
 գիր (է-) համառօտեալ :

Ե Ր Գ Ե Ր

Գ Ա Ռ Ն Ո Ւ Կ Ը

Սիրուն անմեղ իմ գառնուկ,
 Բուրդըդ ճերմակ ու փափուկ,
 Դաշտ վազելով ու արօտ
 Մօրըդ կաթին ես կարօտ :

Մի լար, գառնուկ սիրական,
 Փոքրիկ տղի դու նրման,
 Կուգայ մայրըդ, հետը շատ
 Կը բերէ քեզ անուշ կաթ :

Թ Ռ Զ Ն Ի Կ Ը

Թռչիկն, ահա, գէպ՝ ինձ կուգայ,
 Ոտքիս վրայ կը նստի,
 Կտցով բռնած մի նամակիկ
 Հօրմէս ողջոյն կը բերէ :

Սիրուն թռչնակ, դարձիր գընա,
 Բարեւիկս տար և համբոյս,
 Ես չեմ կարող քեզ ընկերիլ,
 Դեռ դասըս չեմ պատրաստած :

ՄԲԱԳԻՐ-ՈՒՂԵՑՈՅՑ

Մայրենի լեզուին ընթերցումը փոքրիկներու սկսելու համար եւրոպական ազգաց մէջ մանկավարժ-ուսուցիչներ հնարեր ու փորձեր են իրարմէ աւելի բանաւոր, աւելի կատարեալ մերտոներ ու եղանակներ. այս պատճառաւ յառաջ եկած են Քերական-ընթերցարաններու բազմաթիւ տեսակներ:

Մեր հայերէնին ընթերցման սկսելու համար ալ շատ տեսակ քերականներ ունինք որոց մեծ մասը նոր գործեր են. բայց անոնցմէ ո՛չ մէկը ունի նորութեան ու պարզութեան այն հանգամանքը զոր ի գուր կը յուսայ մարդ գտնել բոլորատեղով գտնո՞ք ծայրէ ի ծայր. Ուստի մեր փորձառութեան ու դոյզն ծանօթութեանց ապաւինելով համարձակեցանք ներկայս պատրաստել, Ազգային կրթութեան գործին փոքր ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու կարծեօք:

Հոս ընդունուած ուղղութիւնը կը ծրագրենք ամառասիկ.

Ա. Ձայնաւորներն ու բաղաձայնները միշտ զատ զատ ցոյց տալ փոքրիկներուն, անոնց կանոխէն ճանչցնելու համար իւրաքանչիւր տեսակին կատարած դերն վանկի ու բառի կազմութեան մէջ:

Բ. Բենայք՝ *բա*, գիմինիսու՝ *գին*, *բագին*: Անուանելու և հեգելու այս հին եղանակը որ շատ հակամանկավարժական է ու խոնջեցուցիչ բէ Ուսուցիչն և բէ աշակերտին համար, բողած ենք բոլորովին: Ուսուցիչք փորձով գիտնելով, պիտի փութան վկայել երբ ըսեմք սկսնակ մանուկը միշտ շփոթելով գիրերուն անուններն իրենց իւրաքանչիւրին զօրութեանը, ձայնին հետ, լուցնելով իր գիտակցութիւնը, հարկադրուած է Ուսուցիչէն լսածին պէս գոց սովորիլ բէ բենայք՝ *բա* կ'ընէ և ո՛չ *բենա*, գիմինի՝ *գի* կ'ընէ և ո՛չ *գիմի* կամ *գիմինի*, և այլն:

Հին դրութեան այս բազմակողմանի անպատեհութիւններէն ազատելու համար է որ Եւրոպական մէկ քանի յառաջացեալ ազգերու մանկավարժք հնարեր են այբուբենի նոր ու նպատակայարմար անուններ: Հայերէն այբուբենի համար ալ յարմարեցուցած են անուանակոչութեան այդ նոր ձեւը, ինչպէս յաճախ լսած ենք Մանկապարտէզներու և բարեկարգ Ծաղկոցներու մէջ: Այսպէս.

ա (ո՛չ բէ այբ), բը, գը, դը, եէ, զը, է, ը, բը, ժը, ի, լը, խը, ծը, կը, հը, ձը, դը, ճը, մը, յը, նը, շը, վո, չը, պը, ջը, ուր, սը, վը, տը, բը, ցը, լը, փը, քը, օ, ֆը:

Ո՞վ չխոստովանիր բէ մանուկը աւելի դիւրաւ պիտի սովորի որքան ա՛հ *նա* կ'ըլլայ քան բէ նուայք՝ *նա*: Ուրեմն պէտք կ'ըլլայ փոքրիկներու բնաւ չսովորեցնել այս առաջին դասերուն մէջ այբ, բեն, գիմ, դա . . . հին անուններն, շփոթութիւն չպատճառելու համար:

Գ. Այբուբենի սովորական դասակարգութիւնը ո՛չ բնականին ունէ հանգամանք ունի և ո՛չ ալ ուսուցման բանաւոր մերտոի մը կը համապատասխանէ. ուստի ձայնաւորները բաղաձայններէն զատելէ ետքը այս վերջիններն ալ դասաւորեցինք Եւրոպացի քերականագետներու ընդունած բնական եղանակաւ շրքնային (պ, բ, փ), կես-շրքնային (ւ, վ, ֆ), կոկորդային (կ, գ, ք, նաեւ հ, յ, դ, խ), ատամնային (տ, դ, ք), քմային (ճ, ջ, չ, նաեւ ծ, ձ, ց), լեզուային (լ, ը, ու), սուլումնային (ս, գ, նաեւ ժ, շ) ու բերել առնգային (մ, ն) ըսուած խումբերու: Ասոնցմէ մէկ մէկ օրինակ առնելով իւրաքանչիւր դասի մէջ, նպատակաւ ունեցած ենք մանուկին բերանը կանուխէն վարժեցնել հնչմանց ամեն ձեւերուն ալ:

Դ. Լծորդ բաղաձայնները, լերկ կամ նուրբ (պ, կ, տ, ծ, ձ) ու բաւ (փ, ք, բ, ց, չ) զատ զատ առնելով, նախ առաջիններուն ու յետոյ միւսներուն վրայ հրահանգելէ վերջը մանուկը, անոնցմէ բաղադատական օրինակներ ալ կազմեցինք (տես Դ. Դաս): Աւելի ետքը այս լրծորդներուն միջիններն (բ, գ, դ, ձ, ջ) կցեցինք նախորդ օրինակներուն, նոր բաղադատութեանց համար:

Յայտնի է որ լերկ, բաւ ու միջին, այս երեք խումբ հնչիւններէն Պոլսեցին միայն երկուքը, այն է լերկերն ու բաւերը կը գործածէ, իսկ միջիններն կը հնչէ բոլորովին բաւերուն նման. այնպէս որ Պոլսեցիին համար *յի* ու *բ*, *ֆ* ու *գ*, *ք* ու *դ*, *ց* ու *ձ*, *չ* ու *ջ* բոլորովին նոյնանհնչիւն են: Բայց Ասիական զաւառաց հայերը տարբեր հնչիւններ կուտան այս երեք խումբ տառերուն. անոնց բերնին մէջ *պ*, *բ*, *ֆ* շատ յստակօրէն տարբեր հնչիւններ ունին զորս Պոլսեցին չէ կարող նմանցնել. այսպէս ալ *կ*, *գ*, *ֆ* տառերն, և այլն: Կովկասիոյ հայերն ալ բոլորովին տարբեր կերպերով կը հնչեն զանոնք, այնպէս որ լերկերը կը հնչեն Պոլսեցուց միջիններուն պէս ու փոխադարձաբար, իսկ բաւերն ալ ուրիշ կերպ մը:

Նգրակացութեան մը հանգելու համար աւելցնենք բէ մեր կարծեօք ամենէն ճիշդ հնչիւնը Կովկասիոյ հայերուն կերպն է. բայց կա-

բելի չէ տեղական սովորութիւններուն հակառակ դառնալով այս կամ այն կերպը ծաւալելու ելնել: Մենք սոյն գործին այնպիսի կազմաւորութիւն մը տուած ենք որ Պոլսեցիին իր կերպովն ու գաւառացիին իր կերպովը հնչելով հանդերձ ամենքն ալ կրնան հաւասարապէս օգտուիլ աւանդմանց եղանակէն:

Հոս փակագիրք մը կը բանանք ուղղագրական հարց մը յուզելու համար:

Քանի որ հայ այբուբենի յիշեալ միջինները գաւառացի հայուն համար սեփական հնչիւններ ունին որոց չէ ընտել Պոլսեցիին, ուստի բնական է որ լւ, ք, ց, ձ, ջ միջիններն մնան բոլորովին հայերէն բառերու համար ու բնաւ չգործածուին օտար բառերու մէջ: Ուրեմն գրել փարիզ և ո՛չ Բարիզ, Գուլֆարիու և ո՛չ Գուլգարու, Յիւրիս և ո՛չ Ջիւրիս, մէքր և ո՛չ մեդր:

Զ. Նայ տառերը լ, դ, մ, ն, ր, ու.) այսպէս կը կոչուին երբ նախադաս ուրիշ բաղաձայնի մը հետ այնպէս մը կը խառնուին որ շձայնաւորին հնչիւնը իրենց մէջտեղը անգզալի կը մնայ. օրինակ՝ գլան, աւսդ, տիւմ, դառն, կռան, ծանր, ժժ. դասը այսպիսի հրահանգներու նուիրուած է: (Աւելի ընդարձակ ու օգտակար ծանօթութեանց համար դիմել Քննական Քերականութեան Հ. Այտընեանի, նաեւ Նոր Այբբենարան Պ. Աբրահամ Մուրատեանի Բ. մաս):

Թ. Իրազիտական ու բարոյագիտական քանի մը հատուածներ կան շատ պարզ գրուած. պահանջել մանուկէն անոնց իմաստը ընթերցման ատեն: Որովհետեւ հասկցուած պիտի ըլլան անոնք, ուրեմն եղանակով կարդալու յոռի ունակութեան տեղի չմնար:

Բացատրել պատահած բառերէն զանոնք միայն որ հասկանալի կրնան ըլլալ:

Ժ. Պէտք չէ որ Ուսուցիչը նախապէս *Jurus say* ինք կարդալով դասն ու տղայոց ալ կրկնել տալով ամեն վանկ, բառ. բոլ մանուկը ինք ջանայ կարդալ քանի որ ճանչցած է գիրերն ու անոնց հնչիւնները: Ուսուցիչը կը քաջալերէ, կ'օգնէ, կ'ուղղէ միայն:

* * *

Այբուբենը ճանչցնելու, ընթերցումը սկսելու ինչ մեթոտներ կան — երկու մեթոտ կայ, մէկը Համադրականն է, միւսը Վերլուծականը:

Համադրականն է գիրերուն ձեւերն ու անոնց ամեն մէկին հրնչիւնը յայտնելէ վերջը անոնցմէ երկուքը կամ աւելին մէկ բերելով

վանկ, բառ կազմել ու կարդալ. աւելի վերջն ալ ամբողջ նախադասութիւններ:

Վերլուծական մեթոտն է իմաստը ըմբռնուած նախադասութիւն մը իր մասերուն, բառերու բաժնել, բառերն ալ վանկերու. յետոյ իւրաքանչիւր վանկին մէջ գտնուած հնչիւնները շեշտելով, զանոնք ներկայացնող գիրերուն ձեւերը ցոյց տալ:

Այս երկու մեթոտներէն հին է բանաւորը ու որոնն գործածութիւնը նախամեծար: — Երկուքն ալ բանաւոր են, երկուքին ալ գործածութիւնը անհրաժեշտ. որովհետեւ այս երկու մեթոտները միեւնոյն նպատակին համար են ու գիրար կը լրացնեն:

Համադրականի համար քանի մը եղանակներ լսած ենք. ահաւասիկ կը ներկայացնենք.

Ա. Կարդալ *պանիր* բառը այսպէս.

Պը ա՝ պա, նը ի ըր՝ նիր, ՊԱՆԻՐ:

Յօդելու և հեգելու այս կերպը մեծ յառաջդիմութիւն մըն է հին եղանակին վրայ:

Բ. Մեծանուն մանկավարժ Մանքինեանցի *Բնական մեթոտ* անունաւոր այս է: Բառին նախ ձայնաւորները անուանել, յետոյ իւրաքանչիւր ձայնաւորին տալով իրեն ընկերացող բաղաձայնը, յօդել, հեգել վանկը, յետոյ վանկերը միացնելով կարդալ բառը: Պանիր բառը հեգել այսպէս.

ա, ի. — ա, պա. — ի, իր, նիր. ՊԱՆԻՐ:

Հեգելու այս ձեւը աւելի պարզ է ու *բնական* ստուգիլ:

Գ. Ռեժեմաօի Ֆրանսերէն Syllabaireը առարկայներու պատկերներ կը ներկայացնէ. զանոնք անուանելու ատեն վերջին վանկը ուժով արտասանելով վերջին հնչիւնին վրայ ուղղորդութիւն կը հրավրէ. è (épée), n (raisin), f (carafe) ևլն. այդ հնչիւնը ներկայացնող գիրը ցոյց տալէ վերջը անով վանկ, բառ կազմել կը յանձնարարէ:

Վերլուծականի շատ լաւ եղանակ մըն է Յիլլերի հնարածը զոր ցոյց կուտայ Կ. Վ. Պալպան իր «Մանկական պարտեզ» անուն աշբենարանին յառաջաբանին մէջ: Խօսքին բառերը գիծերով, վանկերը գծիկներով, հնչիւնները կետերով ներկայացնելէ վերջը կետերը կը փոխանակէ շարժուն տառերով: Հետեւեալ խօսքը կը վերլուծենք այսպէս. «ասեղը սուր է, կը ծակէ»:

վարժեցնել նախ բառին վանկերը գծիկներով, իսկ հնչիւնները կետերով ցոյց տալէ վերջը կետերը փոխանակել տառերով.

(քերական)

— — — — —

 ք ե ը ա կ ա ն

Ուղղագրութեան դաս մը եղած կ'ըլլայ այս կրթութիւնը որոյ համար յատուկ նիստեր պէտք է սահմանել, շարաքական երեք-վեց նիստեր ընթերցանութեան ու գրավարժութեան ժամերէն դուրս:

Դիտուած է որ տղայ մը ընթերցումի մէջ բաւական յառաջանալէ վերջն ալ տակաւին անուն մը, բառ մը չկրնար ի գիր առնել կամ հեգել, որովհետեւ տակաւին չէ ստացած վանկերն ու հնչիւնները իրարմէ զատելու, բառը վերլուծելու վարժութիւնը: Վերլուծական-Ուղղագրական այս դասը միակ միջոցը պիտի ըլլայ կանուխէն մանուկները վարժեցնելու բառ ու խօսք ուղղագրել:

* * *

Այս դուզնաքեայ աշխատութիւնս որոյ մէջ յանձնէ ոչինչ ունինք քայց միայն ընտրողութեամբ լաւագոյնն ու օգտակարը ի յայտ բերած ենք, կը ներկայացնենք Պատուարժան Ուսուցիչներու և Ուսուցչուհիներու, յուսալով որ պիտի գնահատուի նորութիւնն ու առաւելութիւնը նախորդ հրատարակութեանց վրայ և ընդունուի ի գործածութիւն Մանկապարտեզներու և Ծաղկոցներու մէջ, սկսումի առաջին տառապանքներէն ըստ կարելոյն խնայելու համար մատղաշ մանուկներն որք իրենց մարդասէր խնամոց ու իմաստութեանը վստահացուած են:

2 Սեպտեմբեր 1898

ԵՆՈՎԻԹ ԹԷՅԵԱՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0061209

